

TÖUSMED

NOORSOO AJAKIRI

SISU:

**H. VISNAPUU: AUG. KITZBERG AJALOO LISENA JA
KAASAEGLASENA.**

J. AAVIK: KEELEUUENDUSEST.

K. EHRMAN: KAKS LUULETUST.

B. LINDE: GEORG BRANDES.

K. HEINZ: LAUL TORMIST.

**A. V.: NATUKE NOORUSEST, PUNASEST VÄRVIST
NING VAIMLISEST KARUSELLIST.**

B. LINDE: MÖTTEID NOORSOOST.

**Ä. K.: KOOLI-KOOPERATIIVID, NENDE ÜLESANDEID
JA TEGEVUSALUSEID.**

NR. 4

1927.

Noorsoolased! Ekskursandid!

parem, odavam ja kiirem

päevapildi tööstus
JOH. KIMMEL

Asub S. TATARI T. 3
* TALLINNAS *

Iseäranis soodsad tingimused kooli ja rahvanoortele, nende organisatsioonidele ja ekskursioonidele.

PIDAGE MEELES:
S. TATARI T. 3, TALLINN

Rätsepa

äri

M. AUN

Tartus,
Riia tän. 23

valmistab tellimise peale moodsaid

meeste riideid

oma kui ka tellija materjalist. Õpilaste vormiriiete valmistamine kiire ja korralik.

Kolmas Tartu Laenu & Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg nr. 8. : : : Telefon nr. 99.

* Avatud igal äripäeval kella 10—2 *

Ühisus on asutatud 1913. aastal ja kuulub vanemate Eesti ühistegeliste rahaasutuste hulka.

ÜHISUS VÕTAB RAHA HOIULE

kuude, päevade ja mitmesuguste tähtaegade peale; soovi peale kuldkrooni alusel. Hoiusummade eest

:: MÄKSETAKSE AJAKOHASELT PROTSENTI ::

ÜHISUS ANNAB LAENUSID

obligatsioonide, väärtpaberite ja vekslite kindlustusel ja käemeeste vastutusel.

Ühisus võtab veokirjade, vekslite ja tshekkide järele rahanõudmisi oma peale ja saadab raha igasse kodumaa linna, alevisse ja kohta, kus ühistegelised asutused asuvad.

* TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE *

ÜHISTEGELISTE ASUTUSTE KESKPANK
EESTI RAHVAPANK

ASUTATUD 1920 A.

TALLINNAS, S. KARJA 19, OMAS MAJAS,
KÖNETRAADID: 2-02, 24-13 ja 28-28,
TELEGRAMMIDE ADDRESS: TALLINN, RAHVAPANK,

TOIMETAB KÕIKSUGUSEID
PANGATALITUSI

ÄRISEIS 1. AUG. 1927. A. MK. 394.000.000

JUHATUS.

KULLASEPA-,
GRAVEERIMISE-,
EMAILLEERIMISE
ja MÄRKIDE VAL-
MISTAMISE
TÖÖSTUS

Rudolf Tornius

TARTUS,
ALEKSANDRI T. NR. 7.

ISEÄRANIS SOODSAD TINGIMISED
ÕPILASTELE JA NENDE ORGANI-
SATSIOONIDELE.

Päevapildi-aparaadid, plated ja paberid

Rikkalik väljaalik. Hinnad mõõdukad.

Kerge vaevaga, postikuludeta ja kiirelt omandate
brošeeritud

„Uudismaa“ või „Tõusmete“

aastakäigu, kui saadate soovitava a. käigu hinna kas rahana
(rahakaardiga) ehk puhaste postmarkidena (kirjas) aadressil

postkast 140, Tartu.

Seni. saadaval „**UUDISMAA**“ I, II, III, IV ja VI ak., hind à 75, 50, 140, 140
ja 200 mk. ning „**TÕUSMED**“ I. ak., hind 100 mk.

Soovitame ilmakeuulsaid **LOEVE** raadioaparaate.

Alati ladus **peatelefonid** ja **valjuhääldajad**. Kohale jõudnud **värsked anoodpatareid**.
Ülesseadmine mõõdukate hindadega. Täielik vastutus.

Tartus, Rüütli t. 11.

K. SERSANT

Telefon nr. 4-48.

Söögisaal „**OLEV**“ Tartus, Vana t. 11. Soovitab iseäranis soodsalt **LÕUNAIID** (kuu viisi 15% odavam)
kooli- ja üliõpilastele ning ekskursantidele. Kord eeskujulik!

Kooliõpilastele soovitan šokolaadi parematest vabrikutest (Progress, Stude, Kave, Gloria, Brandmann
ja Glassmann) tahvlites, karpides ja lahtiselt (à 45-400 mk. nl.); suhru kompvekke (à 40-400 mk. nl.) jne. jne.

Hinnad odavad // Šokolaadi nõõbid // Hääduse eest vastutus.

Tartus, Rüütli tän. 1.

IDA MÄLSON

Tartus, Rüütli tän. 1.

„Tõusmetes“ nr. 4—1926 a. väljakuulutatud

„Tõusmete“ tellimise võistluse

tähtaega pikendakse paljude tellimiste kogujate soovil **kuni 15. no-
vembrini s. a., kuid see tähtaeg on lõpulik.**

**Tellimiste kogujad, kasutage juhust,
et teie võitjaks tuleks, 25-le isikule teist naeratab õnn.**

Suuremad võidud: 2500 marga väärtuses kirjandust, enese valikul, „Soome-Eesti Hõimualbum“ jne.

„Tõusmete“ talitus.

TÕUSMED

EESTI KOOLINOORSOO KESKLIIDU
AJAKIRI.

Nr. 4

Teine aastakäik

1927.

August Kitzberg ajaloolisena ja kaas- aeglasena.

A. Kitzbergi surma puhul.

„Heldeke, elan alles, olen enese teada veel priske poiss ja juba ajalooliste hulgas! Tõest, tõest, meie ajal elatakse ruttu. Enne kui veel märkadki, oled asjaga kolikambris, sind tuuakse säält välja kui kurioosumi, kui vanaaja vigurit, et olevatele põlvedele läinud aega ette kujutada“. Nõnda kirjutas A. Kitzberg oma „Punga-Mardi ja Uba-Kaarli“ ajaloolise ettekande puhul „Vanemuises“ 25. jaanuaril 1909. a.

Ja, meie elame tõesti kiiresti. Meie aeg sisaldab palju. Kui meie tegime suuri jõupingutusi, et oma kultuuri viia kontakti euroopaliku kultuuriringiga, siis meid tõmmati ilmasõja ja vabadussõja päevil verise käega siia verisesse ja kõrgesse kultuuriringi. Meie forsseerisime, meie pidime forsseerima, sest meie olime maha jäänd. Selles liigpingutamises meie neelasime võib olla nähtusi toorelt, kuid meie jõudsime edasi. Ka kirjanduslikult. Meie kirjandusliku arenemise tee on olnud revolutsiooniline, pöördeline ja murranguline. Suurim kirjandusliku traditsiooni vahetus on sündind käesoleva sajangu esimesel kümnel. Utilitaristlik ja vähenõudlik kirjanduse traditsioon on annud aset uuele puhtkunstilisele kirjanduslikule traditsioonile. Meie oleme vaevelnud alles abinõude kallal, kui teised rahvad väljendasid end sisuliselt. Vast nüüd eesti kirjandus hakkab arenema ühtlasemalt.

Kiire arenemine on viind kui vägev veevool veel äsja toimund sündmused meist kaugele selja taha. Need sündmused ja tulemused on jäänd meie hingeliselt võõraks ja me vaatleme neid vaid ajalooliselt seisukohalt.

Kui me mälestame August Kitzbergi, kelle puusärgi taga meie käisime, kui teda kanti läbi esimese sügislume tema viimsesse puhkepaika, siis meie imestame kõigepäält seda suurt vaimlist erksust ja talendijõudu, mis võimaldas A. Kitzbergil 50-aastasena teha kaasa seda suurt murrangut, mis toimis kirjanduslikkude traditsioonide vahetamisel. Meie imestame ja austame Aug. Kitzbergi veel enam, kui meie tuletame meele, et suur hulk tema-põlve kirjanikke panid maha oma sule ja lakkasid kirjutamast. August Kitzbergi eht ja sügav kirjaniku karakter talus murrangu, Kitzberg murdis isegi kaasa, murdis enese ja aitas murda teisi, ja sai moodsa kunstdraama loojaks Eestis.

Selle murranguga olidki Kitzbergi oma enese endised teosed saand ajaloolisteks. Ta mälestab neid, nagu eelpool toodud tsitaadist näeme, sõbraliku huumoriga. Millist suurt talenti ja suurt vaimlist jõudu nõudis Kitzbergilt üle endise utilitaristliku kirjanduse traditsiooni kasvamine, seda mõistame vast siis, kui tuletame meele, millised olid ajad ja nõuded, kui valmis Kitzbergi meheiga.

Üldmainit vestes „Punga-Mardi ja Uba-Kaarli“ ajaloolise etenduse puhul „Vanemuises“ kirjutab Kitzberg edasi:

„Jumalukene, ma ei olnud näitekirjanikuks küll sugugi kutsutud. Reklami väljaannete sel ajal ilmunud trükkisid olin lugenud enamasti Kotzebue omi, näitemängu ennast olin ma maal elades küll väga vähe näinud. Aga vaimustus ja hea tahtmine.

„Mida ei olnud tüki kirjutamise juures kõik vaja silmas pidada! Et karskus kõrgele kohale saaks ja joomine hästi vitsu. Et ühed mustad oleksid kui tondid ja teised valged kui inglid . . ., et tükki kerge oleks mängida, et mängijatel muud vaja mängida ei oleks kui iseennast, et näitelava niihästi kui tarvis ei oleks.“

Sarnases õhkonnas ja sarnaste nõuete järele valmisid siis Kitzbergi näidendid, „Punga-Mart ja Uba-Kaarel“, „Püve talus“, „Pila Peetri testament“ ja „Rätsep Õhk“. Valmisid ka tema paremad novellid, „Rätsep Õhk“, „Püve-Peetri riukad“, „Sauna-Antsu oma hobune“ ning „Veli Henn ja Henu veli“ ja valmis ka ajalooline jutustus „Maimu“.

Kuigi see ajalooline toodang ei ulata küpse kunstiproosani nagu me tänapäev nõuame, siiski on see hääl rahvakirjandus ja Kitzbergi huumor oma maanne isik ja Kitzbergi südamlilik huumor ometi meid võlub. Ja kui meie mälestame Kitzbergi, siis me mõtleme sedagi.

Aga kui meie kandsime Kitzbergi „Vanemuisest“ välja ja saatsime ta tema viimsesse puhkepaika, me küll mõtlesime esmalt Kitzbergi „Libahundile“, „Kauka Jumalale“ ja „Tuulte pöö-

risele“. Me küll oleme tänulikud nende viimaste eest.

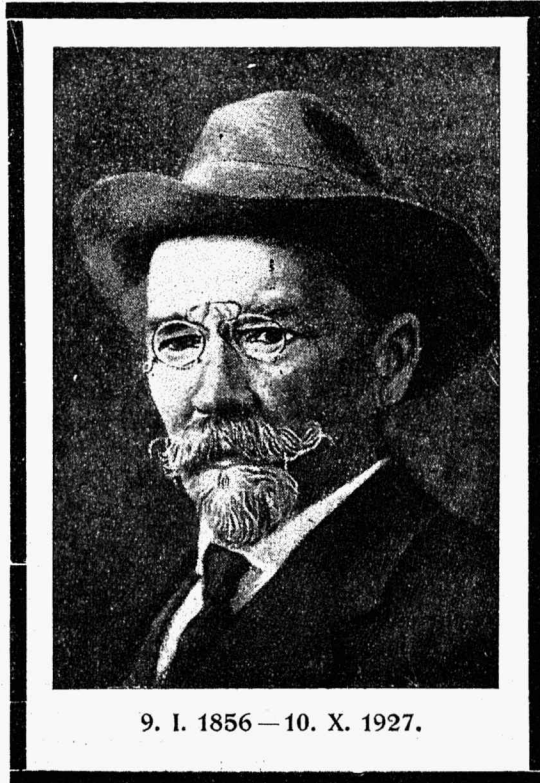
Kitzbergi paremad draamad on tükk käesoleva aja väärtust. Kitzberg on nendes kaas-aeglane. See on pikk tee, mis Kitzberg on ära käind ja selle käigu lõppsaavutused on kahtlemata suuremad kui et autor ehk keegi teine neid võiks kõita ninarätikusse ja võtta kaasa.

See on olnud pikk ja vaevaline käik küla küüni hämarusest linna kunstiteatri elektrini. Kui meie mõtleme selle käigule, me siis mõtleme tänu ja lugupidamisega A. Kitzbergi pääle, kes on armastusega oma talendi valgelt teind selle raske käigu.

A. Kitzberg on olnud tagasihoidlik iseloom, liig tagasihoidlik. Kui noored teda ta 60. a. sünnipäeval austasid, siis ta kirjutas: „Minu teenu-seid saab ninarätikusse siduda ja kergesti kaasa võtta.“ Võib olla oli see liigne viisakus, võib olla tahtis ta, et talle öeldakse: „Ei, isegi suur-rätikusse ei mahu nad.“ Aga õigus Kitzbergil oli küll, kui ta oma kirjas „Noor-

Eestile ja noortele“ 29. XII 1915. a. kinnitas: „Oma rahvale tahtsin ma midagi anda, oma südant.“

Kitzberg on andnud oma rahvale oma südame ja oma talendi. Meie oleme rikkamaks saand. Kui meie nüüd, mil oleme sängitand selle armastava südame mulda, teeme valla oma südame ja meeled sellele kõrgele ja ilusale, mis Kitzberg on jätnud meile päranduseks, meie saame siis osa sellest pärandusest. Siis meie väärimme Kitzbergi talenti ja armastust. Siis meie tasume temale kõige suurema tasuga selle eest, et ta on andnud meile oma inim-

9. I. 1856 — 10. X. 1927.

liku kauni südame. Siis on ta meie kaasaegne, olgugi et me kõik ise sammusime ta surnu-

kirstu järel ja saatsime ta läbi esimese sügislume Maarja surnuaiale.

H. Visnapuu.

Keeleuendusest.

Keeleuendus? — Mis jaoks sellest veel kirjutada? Kas sellest ei ole juba küllalt räägitud? Kas see ei ole kõik annud, mis see anda võis? Mõned näikse juba arvavat, et see on oma haripunktini jõudnud ja kõik saavutand, mis meie oludes oli võimalik ja tarviline saavutada. Seepärast ei olevatki enam see nii aktuaalne ega väärivat publiku, eraldi noorsoo huvi.

Ometi ei ole asi nii, — kaugeltki veel mitte. Meie keele asi pole ammugi veel mitte korras: meie keel ei ole praegu, tänapäev, jah sel käesoleval hetkel sugugi niisuguses seisukorras, et võiksime käed rüppe lasta ja täiesti rahul olles ta arengulle tagasi vaadata.

Ühelt poolt — tõsi küll, on eesti kirja-keel viimase kümne aasta jooksul — sest ajast saadik, mil keeleuendus on tegutsend —, suuresti arenend, omandand uusi väärtusi, vorme, konstruktsioone, sõnu, eriti sõnu, uusi sõnu, — seda peavad uenduse vastasedki tunnistama. Kindlasti on keel sõnastikuliselt üle paari saja uue väärtusliku, uue juursõna võrra rikkamaks saand, mis on niisugune keeleline võit, millest võib kiidelda vaevalt ükski muu Euroopa keel sama aja jooksul. Tulete-tagu meele niisuguseid sõnu kui üsk, uri, rõivas, menu, jõhker, läitma, pälvima, ängama, ent, mis on võetud rahvamurdeist, — ind, orb, taak, igi-, kiivas, leebe, anuma,

hajuma, hajameelne, hankima, hülgama, lebama, loobuma, säästma, taotlema, pigem, mis on võetud meie oma rahvamurrete ja hõimulise soome keele ühisest sõnavarast, ja aare, hetk, häire, lemmik, suhe, suund, harras, julm, kummaline, mugav, soodus, sünge, haihtuma, hurmama, häirima, kohtama, lakkama, levima, loovutama, masendama, mõõnma, nautima, saabuma, saavutama, siirduma, sukeldama, säilima, tajuma, vallutama, väitma, üllatama jne., mis on puht soome laensõnad, aga kõlaliselt nii eestilaadsed, et nende võõrapärasust enam ei tajugi, kindlasti tulevased põlvend enam ei saa tajuma. Need on vaid kõige tuntumad näited. Pääle nende on veel vähimalt neli korda niipalju sõnu, mida on tarvitet või vähimalt ette pandud. Kuid need mõlemad allikad — rahvamurded ja soome keel, see meie kõige kultuurilisem murre — pole võimalik sõnalaenude suhtes veel ammugi mitte tühjaks ammutet: neist võiks saada vähemalt veel paar sada häd ja väärtuslikku laensõna.

Kuid pääle nende mõlema allika on nüüd eesti keelele avanend veel kolmas, mille võimalused on peaaegu piiritumad ja see on nimelt sõnade kunstlik loomine, s. o. tüvisõnade väljamõtlemine, nende loomine lihtsalt mitte-millestki; ainus tingi-

mus, et sõnad oleksid kõlalises eestilaad-
sed ja ka muidu kohased ja meeldivad.
Ja sel teel ongi loodud rida uusi sõnu, mil-
ledest mõned juba on jõudnud üldiselle
tarvitusele tulla, nimelt roim (genetiiv
roima, tähendus „kuritöö“), relv (relva,
„sõjariist“), laip („surnukeha“), veen-
duma ja veendumus. See on täiesti
uus keelerikastamise meetod, mida ainult
eesti keeles on hakatud tarvitama põhi-
mõtteliselt ja laiemas ulatuses. Rahva-
murrete ja soome keele ja selle lisaks eriti
selle kunstliku sõnade-loomise meetodi ka-
sutamine võib eesti keele ta sennisest puu-
dulikust ja vaesest seisukorrast tõsta ime-
väärsele kõrgusele, nii et ta täitsa vääri-
lise õena võib seista kõige arenenuvate kul-
tuurkeelte peres. See uus meetod lubab
pääle eesti keelt vabastada paljudest koh-
makusist ja naiivsusist, mis sennist eesti
keelt on rikkund ja labastand ja veelgi la-
bastavad. Need on kõigepäält naiivsed
kokkupandud sõnad nagu ära andja,
välja nägema, päaluu, kätte
maksma jne., millest eesti veel küllalt
kubiseb. Siitpääle olgu eesti keele suursu-
gustamise üks põhimõtteist: kahe kok-
kupandud sõna asemel võimalik-
ult uus ühtlane tüvisõna. Kui
see põhimõte viiakse küllalt laiaulatus-
liselt läbi, siis vast võib eesti keelest vii-
mati saada üks peenimaid ja suursuguse-
maid keeli.

Kahjuks aga ei saada meil sellest põ-
himõttest veel mitte küllaldaselt aru. Ja
aru ei saada sellest sellepärast, et sellase
peenema eesti keele tarvitamisest veel mitte
aru ei saada. Praeguse Eesti publikulle,
rahvale, kogu selle haritud seltskonnale on
see keeleideaal liig suur peenus, mida ei
jaksata tajuda. Tunduvad ju keeleuue-
duse sennised saavutusedki paljudelle liialdusina

ja meeletusina. Ei saada aru praeguse
üldtarvitet eesti keele suurist puudusist,
neist määratumaist lünkadest (tühjest koh-
tadest) ta sõnastikus; ei mõisteta seda koh-
hutavat olenevust, milles on kirjandus
keele suhtes. Seepärast väidetagu siin veel
kord see aksiom: meil ei teki tõsi-
selt väärtuslikku ja klassilist
kirjandust enne, kui keel on
oma arenemises saavutanud tar-
vilise taseme ja küpsuse. Nii oli
see kõikjal, nii saab see olema ka meil.

Tahaks loota, et noorsugu, kes on vaim-
liselt värskem ja vastuvõtlikum ja vabam,
keda ei rõhu ega hoia kammitas eelmise
ajajärgu eelarvused ja harjumused, võime-
line on täisi aru saama sellest meie keele
praegusest seisukorrast ja tuleviku vajadu-
sist, sellest, et üks praeguse hetke ja va-
hest veel lähemate aastakümnete eesti rah-
vuskultuuri tähtsamaid ja hädalisimaid üles-
andeid on eesti keele arendamine, rikas-
tamine, parandamine, peenendamine — see
on keeleuueendus.

Sest see korda ei lähe ilma teatava
uueendusega. Meie keel on sajandite jook-
sul arenend nii ebasoodsais tingimuses,
teda on võõrad mõjud, vaimline ja majan-
duslik viletsus nii vintsutand ja virildand,
et siin tuleb sügavasti puhastada, paran-
dada, ümber teha, kui tahetakse üheltpoolt
keel saata oma loomulikkude puhtusse ja
omapärasusse ja teiselt poolt ta arendada
nüüd kultuuriliste nõuete kõrguseni. Meil
Eestis on seega teatav keeleuueendus
otse paratamatu. Olen kusagil ütelnud ja
kordan seda siin veel: eesti keel saab
uueenduslikuks või ta ei saa olema, s. o.
kaob, hävineb. Sest viletsat, puudulikkude,
vigast, riut, labast keelt pole kellelgi
huvi säilitada. Eesti nõrk rahvustunne
seletub suurelt osalt ka sennise viletsa ja

A. Roosilehe illustratsioon Ansomardi „Jalgsemaa kitseeide muinasjuttudele“.

lameda eesti keelega, mis ei või panna end tõsiselt, sügavalt armastama. Ainult peen, rikas, uuendet eesti keel võib meeldida, võib vaimustada ja saada suureks rahvustunde teguriks ja ülalpidajaks.

Seepärast tuleb otse imestada seda arusaamatust, seda sõgedust, seda vaenu, mida osutetakse keeleuunduse ja selle püüete vastu, mis ometi tahab keelt viia lähemale sellele ideaalile. Praeguse ametliku keelepoliitika viga on see, et tahetakse keelt bürokratlikult kindlaks määrata; nii pead sa kirjutama ja mitte teisiti; -tatut, mitte -tet, ü, mitte y! Sellega aga pannakse arenemis-võimalused kinni. Keelele nagu öeldakse: siitsaadik ja mitte enam! Keele

arenemine nõuab aga vabadust, tõkkeid ei tohi olla. Kui kõik nüüd ametlikult ette kirjutetakse ja ära määratakse, siis ei või keegi mingit uuendust, — uut sõna, vormi, konstruktsiooni — enam tarvitada, ja mõnigi hää uuendus, mis võiks keelele olla kasuks, jääb tulemata.

Arvan, et noorsugu ei või leppida selle reaktsioonilise ja tarrutava keelepoliitikaga, vaid sellest mööda läheb, selle tõkkest üle sööstab, ikka edasi keele kõrgemate ja ilusamate võitude poole, mille taga kumab täiuslikum ja väärtuslikum eesti kirjandus ja rahvuslik kultuur.

Joh. Aavik.

Kaks luuletust.

Kasarmu väraval.

Sääl, all orus, tuled on tummad ja linn;
särab elekter ning gaas.
Lehed puie koltund maas —
kaugel rõõmud ja linn — : ammu säält tulin?

Tänav pikk ja igav mäest alla viib sinna,
kus sõprade elu ja lemmik mu hää.
Aeg tuulega lendab ja seisma ei jää . . .
Kuid mina? — Ei saa ega saa siit minna.

Rändavad kõik — tuuled ja tähed ja kuu,
kuid sihiks millised kaugused, rannad neil ees?
Vahest nendegi tundmata surm tules ja vees? —
nagu minu, seistes siin kurb kui sügispuu.

Kaugel on kõik — tuled tummad ja linn.
Raskus ja mure vaid südames ripub.
Rahutu linnuna vabadusse kipub? —
Kuid kõik kaugel. Vaikne. — Isegi vaikin.

Ühele kadund pojale.

Meie tume ja tundmatu saatus kõikide,
saatus kadund, koduta, äraeksind poja.
Käia meil mitte ei sirge, vaid risti-, põikitee.

Meie ei tea, miks juhib meid tundmatu saatus,
seob sõlme kõik mõtete niidid,
lummutab maani maha zeniidid
pääkohalt ja kaugelt, mis loond on mõte.
Rännuteel eksime pimesilmi,
ise ei teagi kus elu-filmi
lõpeb viimne, kõiki murdev ja masendav vaatus.

Meie sellest ei hooli, mis võidet ja käes, vaid ikka paremat püüame.
Leidmata otsime seda, mis enese südames.
Ootame seda, kes kaugel . . ., kuid siiski nii lähedal — asjata hüüame.

K. Ehrman.

Georg Brandes.

Ei ole tänapäeval sel nimel enam seda maagilist mõju, mis tundsid oma kirjanduslikus nooruses need, kes meil algasid oma kirjanduslikku tegevust käesoleva sajangu esimesel kümnel. Pea kõigile nooreestlastele, nii kirjanduslikkudele kui ka nendega kaasatundjatele oli Georg Brandes valgustavaks ja juhtivaks tunglaks, mis oma poole kiskus ürgjõulise hooga. Võib julgelt kinnitada: nüüd 40 aastatesse jõudnud tolleaegne noorsugu ammutas oma kirjanduse armastuse ja vabaduse aated neilt hinge sööbuvatelt ridadelt, mis tulid taani arvustajalt tema nooruse päevilt.

Georg Morris Cohen Brandes on sündinud 4. veebruaril 1842. aastal ja pärit taanistatud juudi perekonnast. Surnud 19. veebruaril 1927. a.

Tema looming koosneb järgmistest pealadest: 1) esseed üksikuist kirjanikest, kelle hulka kuuluvad nii Skandinaavia kui

ka pea kõigi teiste maade omad (sakslased, inglased, prantslased, venelased); 2) „XIX sajangu kirjanduse päävoolud“, mille moodustavad järgmised suured üksikteosed: 1) (Prantsuse) emigrantide kirjandus, 2) romantiline kool Saksamaal, 3) reaktsioon Prantsusmaal, 4) naturalism Inglismaal, 5) romantiline kool Prantsusmaal ja 6) Noor-Saksa; 3) Euroopa maad, milledes leiame rea reisikirjeldusi; 4) rida filosoofilisi teoseid ja 5) ilukirjanduslikud teosed, pääasjalikult dramaatilised. Sellele laialisele toodangule on Georg Brandes lisa andnud oma pika ea viljarikaste aastate tulemusena kuni kõige viimase ajani, millest olgu nimetatud üksi tema palju kõmu sünnitanud raamat Kristusest.

Alates nooruses filosoofiliste harrastustega läks Georg Brandes üle puht-kirjanduslikkudele aladele ja oma vanaduse päivil on ta uuesti tagasi jõudnud elu-

vaatluste filosoofilistele rahulistele radadele.

Juba varases nooruses, alates 1859—1864. a., s. o. 17—22 eluaastatel, satub Georg Brandes taani kirjaniku Heibergi aadeteilma sügava mõju alla. Heibergi oli saksa filosoofi, Hegeli, õpetuste levitajaks Taanis ja tema mõjuga Brandesisse liitub Sören Kirkegaardi oma. Sören Kirkegaard (lugeda: Kirkegoord) aga ei ole mitte üksi kõige omapärasem filosoof Taanis, vaid teda võiks julgelt nimetada ka kõige omapärasemaks mõtlejaks kogu romantilis-müstilises filosoofias.

Ei ole teda takistanud ametliku kiriku-esitaja kitsad piirid, et mitte millestki tagasi kohkuda oma filosoofilise mõtte kõikehaaravate lõputulemuste väljaarenduses. Neile kahele kodumaalisele filosoofilise mõtte esitajale otsib noormees Georg Brandes lisa Spinoza, Hegeli ja Ludwig Feuerbachi mõtteteadlikust toodangust.

Nende vaimliste juhtide mõtteilma kokkusulatades sünnib noore Brandesi ilmavaateline kujunemine suurte sisemiste elamuste paratamatul saatel ja sellest kerkivad tema toodangu esimesed palad: „Esteetilised etüüdid“ ja „Dualism meie uuemas filosoofias“. Kuid tõe ja vabaduse armastus viib noore filosoofi mõtteteaduse rahulistelt ajadelt vaidluste ja võitluste keerisesse.

Liginedes elunähtuste igapäevastele sündmustele jõudis Georg Brandes realistliku kirjanduse vaatlemisele ja seega oma elutöö pääalale, saades realismile kirjanduses teenerikkamaks kui keegi teine.

Brandes ütleb ise: „Aga ilu armastuse juured ulatusid juba varases nooruses sügavalt minu hinge: see sundis mind uuesti pöörduma konkreetsete nähtuste maailma, ja vaadake aastatega avaldus minus ikka suurem ja suurem ajaloo ja psühholoogia harrastus.“

Poleemiline tegevus oli soetanud Georg Brandesile rohkem vaenlasi kui oli see sobiv tema kodumaiseks rahulikuks tööks. Need vaenlased sundisid temagi kauaks ajaks eemale oma kodumaast ja teaduslikust tööst Kopenhaageni ülikoolis, nagu oli sundinud sama väiklane kadetus ja ässitus Brandesi sõbra põhjapoolsemas naaberriigis, Norras, Hen-

rik Ibseni maapagulasena elama Saksas. Tundes ametlikku õhkkonda täis vaenu ja vihast nõretavat ässitust nõndanimetatud avalikus arvamises lahkub Brandes oma väiksel ja väiklasel kodumaalt ja pool vabatahtliku maapagulasena mööduvad rändamisaastad Euroopa vaimlistes keskohtades, mis ei jätnud mõjutamata avardamise mõttes Brandesi ideede ja aadete ilma. Tema valis oma käsitlusaineteks isikuid, kelle vaimuilm oli avardanud kas

suurte hulkade vaatepiire, nagu Lassalle, d'Israeli, Renane, Taine ehk jälle neid, kelle mõju oli juba kestnud sajanguid, nagu Shakespeare. Brandes kirjutas kirjanikkudest, kes seisid temale sõbrana ja luuletajatena väga lähedal, nagu Henrik Ibsen, või kes olid mänginud juhtivat osa Brandese enese vaimlises arenemises, nagu inglise luuletaja Shelley, Kirkegaard, Shakespeare ja Taine. Ja samasuguse andumuse ja innuga veendumuse selgusega kirjutas ta kirjanikkudest, kelle aateilm oli ja jäi Brandesile alati täieliselt võõraks, nagu Chateaubriand ja madame de Stahl, nagu neistki, kelle aate ilm oli ühtlane Brandesi omaga.

Brandes lausub sellegi kohta iseloomustavalt: „Tõepoolest istud siis alles suure mõnuga kirjutama isikust, kui tema mõju sinusse on juba möödunud ja imelik küll, iseloomustused neist isikuist, kelle vastu oled täitsa ükskõikne, õnnestuvad mul sagedasti palju paremini kui need, kes seisavad mu südamele liiga ligidal.“

Maalida kirjanduslikkudes esseedes ja monograafiates suurejoonelisi pilte neist aadete ja ideede võitlustest, mille kandvate jõududena esinevad nii üksikud kirjanikud kui ka terved rühmitused ja koolid — voolud — selles seisabki Georg Brandesi suur teene. Seda teeb ta oma idamaiselt leekiva vaimu sädeleva vaimukusega, mis seab eriliselt vaimlise vabaduse üle kõige, väljendades suure hoo ja veendumusega omi mõtteid piltlikkudes ütelistes, mille iseloomustuste tabavus üllatab meid pea igas lauses. Tema keel on kergelt voolav, kaasakiskuv ja veetlev oma jõurikka kerguse ja hooga. Eriti maksab see tema „XIX sajangu kirjanduslikkude päävoolude“ kohta, mis on sama huviga loetavad nagu mõni parim

ilukirjandusliku proosa toode. Georg Brandesi nooruslik vaim kõneles hulkadele ja tema teoste vastukaja ulatas kaugemale väljaspoole oma väikese kodumaa piire, kus ta alles siis leidis üldise tunnustuse, kui oli selle juba võitnud oma teoste tõlgete kaudu välismaades, nagu tema sõber Henrik Ibsengi. Brandesi arvustuslik tegevus oli nagu eelkäijaks ja ühtlasi lõpuliikuks võiduandjaks sellele uuele kirjandusvoolule, mis läinud sajangu viimasel veerandil realismi nime all vallutas kõigi maade kirjanduse. Aga nagu iga suur kunstnik ulatab üle mõne üksiku voolu või kooli kitsastest raamidest, nii ei muutunud ega kivinenud ka Georg Brandes realismi kaitses, vaid ulatas nägema nendegi voolude väärtuslikke külge, millele ta ise jäi küll hingeliselt võõraks, nagu, näiteks romantiline kool Saksas ja Prantsusmaal, lauldes oma lemmik-aatele, vabadus-ihale, otse ülemlaulu oma teoses, „Naturalism Inglismaal“.

On äärmiselt raske, kui mitte täitsa võimata, tillukese rahva liikme purustada oma kitsa ja väikse kodumaa rahvuse keelelised piirid ja jõuda rahvusvahelisse teadusilma kirjanduslik-arvustusliku tööga. See aga on Georg Brandesil õnnestunud suurejoonelisemalt ja hiilgavamalt kui ühelgi teisel arvustajal viimase viiekümne aasta kestes. Tema teoste mõju on ulatanud sõna täielises mõttes Euroopa kõigi rahvasteni, äratades kõikjal nooruslikku vaimu- ja väärtuslikku vaimu, purustades tarretanud ja kivistunud eelarvamisi ja valmistades pinda omapäraseks vaimliseks kultuuriks ja selle väljendusteks. Georg Brandesi tööd on tõlgitud kõigisse kultuurirahvaste keeltesse. Ja kuigi meie tänapäeval endid veel ei või nimetada viimaste hulgas, ei ole Georg Brandes siiski jätnud

mõjustamata meie kirjanduslikku uuestsündi käesoleva sajangu algul, nagu juba tähendatud nende ridade sissejuhatavates lausetes. Juba 1906. aastal kirjutab Gustav Suits oma värskendavas esseede kogus, „Sihid ja vaated“, mälestuslehekese Georg Brandesi külastamisest Stockholmis ja neist pieteetlikest ridadest kostub selgelt see juhtiv mõju, mis oli saanud juba varases nooruses Georg Brandesi töödelt „Noor-Eesti“ vaimline juht. Ei unune ka teistel selle kirjandusliku rühma kaaslastel need õhtud, mis möödusid Brandesi tööde lugemisel saksakeelseis tõlkeis keskkooli õpingute vahelistel vabadel tundidel. Hiljem, juba ülikooli päevil, olid jällegi Brandesi „Kirjanduslike pöördumiste“ veetlevad leheküljed, mille lugemisele pöördusime, kuigi juba jätkasime neid loenguid algava arvustusliku mõtteudemega. Tänapäeval on nii mõnigi Georg Brandesi väide lõõnud kõikuma, kuna uuem kirjandusteadus on neid valgustanud uutest lähtekohtest, kuid lehitedes nüüdki ja luges nii tuttavaid, märkustega varustatud lehekülgi tunnend endist kaasakiskuvust ja mälestad tõsise innuga neid aegu, kus Georg Brandesi sõnad olid pea kirjanduslikuks evangeeliumiks vaimlise ja füüsilise nooruse päevil.

Aga ei unune ka see lühike isiklik

mälestus, kus mul oli õnnelik juhus näha esmakordselt seda vaimuhiiglast ligi 70 aastase raugana, kes aga mõjus pea 50 aastase vaimliselt täisjõulise mehena, külvates oma ligidale sattunutele nooruslikku vaimustust ja värskust. See oli 1911. aasta kaunil suvel Kopenhageni lühikesel külastusel. Ja sama nooruslikuna püsib Georg Brandesi kuju tänapäevalgi mu silme ees.

Lõpetame Gustav Suitsi mälestuste ridadega: „Eesti vaimusünnitustest ei tunnud Brandes muud kui Kalevipoega — vähe. Aga täitsa õieti arvas ta meie vaimuelu siimamaalse iseloomu ära, kui ta jaatavat vastust oletades küsis: „Teie rahva haridus ja kirjandus on vist pääsjalikult pastorlik olnud?“ Vähe pikemalt tahtis ta sellest uuest voolust kuulda, mis viimasel ajal ka meie kirjanduses teed murrab. Päris järele, mis seda laadi toodetest ja üleüldse Eesti kirjandusest ümberpanekus mõne kultuur-keelega kaudu kättesaadav oleks . . . Siis rääkisime Eesti keelest ja selle sugulusest Soome keelega“.

Vaimuinimeste huvid ulatuvad alati kaugemale, sagedasti ka kõige väiksematesse ja vaiksematesse ummikutesse. Nii huvitas ka Georg Brandesi juba üle 20 aasta tagasi tol ajal suure Vene pisikene provints Eesti ja tema tärkav kirjandus.

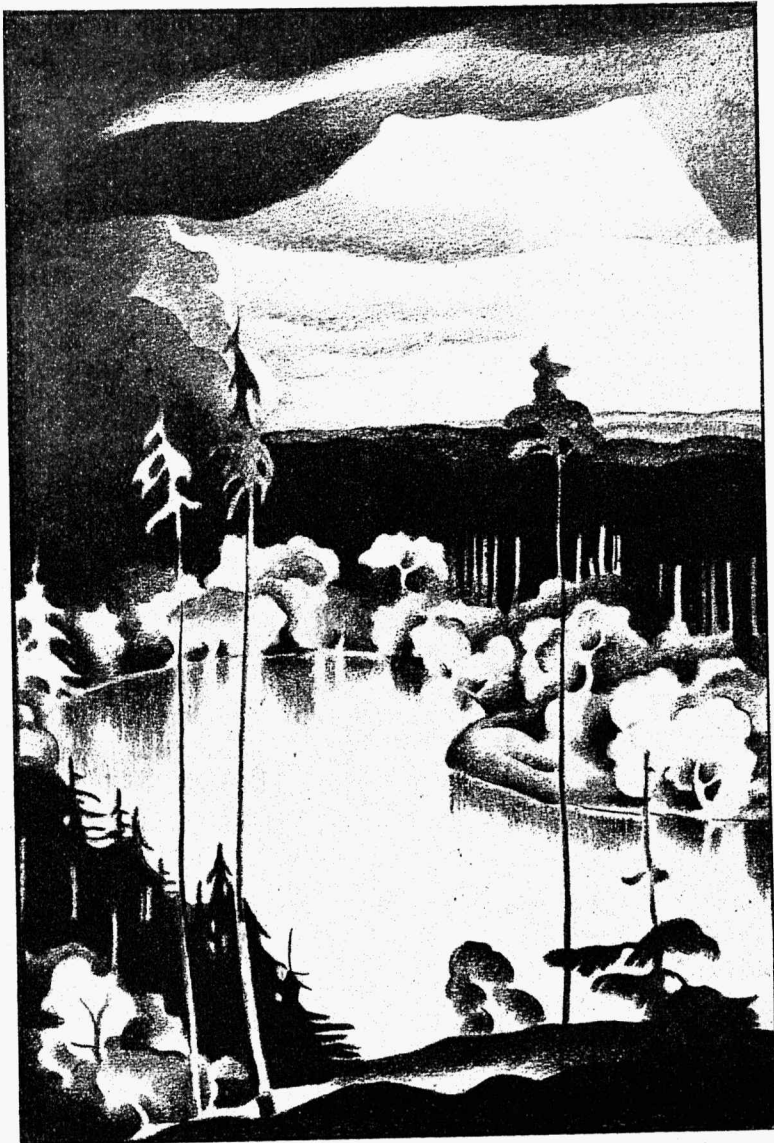
Bernhard Linde.

Laul formist.

Kes teist armastab tormi? Te vaikite? Te mõtlete puist, mis juurtega kistud välja ja mahavirutatud telliskivist ja aknaklaasest, mis purustatud?

Ah, mind võiksite te narriks nimetada, aga tormi mina armastan! Hõiskan, kui ta vuhiseb lennul! Rõõmustan, kui ta pehastanud lõhub, vankuvat kummutab ja hävitab sisemist õõnsust.

Torm puhastab. Torm vabastab. Jõuproov on torm. Ah eluski, mitte vaid looduses!

A. Roosilehe illustratsioon Ansomardi „Jalgsemaa kitseeide muinasjuttudele“.

Oo, inimene, alles, kui torm sinult rebib su kesta, selgub, kas oled kasvanud sirge sa või kidur, jäänud kängu; kas oled sa inimene — inimene püstpäine, uhke ja puhas.

Väärt on vaid see, mis püsima jääb vastu pannes tormile.

Kes tormi kardab, tunneb hirmu oma sisemise õõnsuse ees.

K. Heinz järele Br. P.

Natuke noorusest, punasest värvist ning vaimlisest karusellist.

Kevadet rinnaskandmise aeg — noorus — on võrsumise ja juurdumise, elusuunitluste otsiskelu ja esimeste elusamude aeg. See juhib vastu suurele eluteele, elu hariteele. See on avar ja hulkvõimaluste tee.

Milline noor ei peaks võtma osa selle tee sillutusest sooja südamega!

*

Punane värv on looduse ehtelisem värv. Õrnpunane on lõunamaa päike. Puistab õhtuti punalilli pilvhangedele meie põhjamaa päike. Koidupuna on tütarlapse põselgi.

See on nooruse elujõu salapärane helk. See on eluõitsengu suur sümbol, mis ütleb, et „südames on sütevakka, põues on tuli punane.“

Tuli hävitab, tuli sööb, varemestab — sageli. Seesama punane tuli. Punane on hävingu märk, on võitluste värv. Revolutsiooni lipp on ikka punane.

*

Rännakul on teevalikuid. Lahkteid on ilmas palju. Lahkteid ning teelahkmeid. Ent otsitakse ikka otsemaid, siledamaid — sihile.

Miks mõnikord noor valib tee, mil viitad punased!

Inimene ei suuda iialgi taotella looduse punavärvi. Seepärast on mõõgatõmbamise punased sammud roimarlikud. Seepärast on noorte „punane hää“ rõkkav ning ebakõlas esteetilise meelsusega. Noores hinges peaks valged vaibad laotuma, mitte lehvlema punased sõjalipud.

Punasviitaline tee viib kannatuste kuumavasse kõrvelliiva. Seda peaks märkama me muidu küllaldaselt kriitiline noorsugu. Ärgu lastagu end juhtida pimepäi haiglaste ning utoopiliste meelte punasest viisnurgast. Te ebajumal — „punane viisnurk“¹⁾ — on külmem külmemaist ning julmem julmemaist jumalaist. See majesteet ei värvi Dardanelle.

*

Liiv oli vaesemaist vaene. Oli kodutu. Kuid tal ei puudunud kodumaa. Laulis sellele, sellest.

Punasel noorel on kodu. Aga tal puuduvat kodumaa. Tahab minna maalriks Dardanellidele. On õudne olla s ä ä r a s e n a noor.

1) Ühest avalikkusest kõrvaldatud noorte aja- kirjast.

On võrsunud umbrohtu, ja mitte kõige pahemal pinnal. See kitkutakse, see põletatakse ja kuumav tuhk puistatakse eluteele. Sest saab sillutis te eneste eluteele, punahäälsed noored.

See tuhk ei jahtu.

sest, kunstist. Ei saada osa suurest, mis puhastab, õilistab, lunastab.

Kahju on sest. Ja kahju, et noorena nähakse liig palju, kuid ainult **nähakse**.

*

Teatrid on õõnsad. Üksikud lõgistavad

K. Okserman:

Linoollõige.

*

Punane „Noorte hääl“ ei taha tunnustada midagi, mis hingele kõneleks. Näib puuduvat suur varasalv, suur südame varasalv. Ei saada osa inimese vaimu aristokraatsemaist ilmutusist — kirjandu-

hambaid. On külm olla inimene, ja puudub suur Kliisterdaja.

Kino, Kastrozza on kiilutud täis inimesi — vanu, noori. Lauldakse kiidulaule kõhurääkijaile, mõõganeelajatele. Ja kunst, too tõeline pühitseja, ootab asjata inimest.

Oo, oleme vaimlisel karussellil!

Tuleb meelde muinasjutt mehest, kes müüs oma vara ja ostis kalli pärli. Muud ei vajanud ta siis. See oli esimene vaimuaristokraat. Kus on meie vaimuaristokraadid, kes tungiksid viimasele kohale kauni naudingule — viimase margaga?

Nooruse voores olgu vaimlise karussellitamise kõrvaldamine. Asemele ilusaid vaimuelu heliotroope. Ning kunstitempel olgu noorelegi pühamaks paigaks, kust kaoks vestlus kokaiinist ja pummelusist, kui laulab Solveig või lavastub Strindberg.

Ärgu lubatagu siseinimese pankrotti välis- inimese survele.

Meil on tarvis hulk elujõulisi noorte koondisi, kus teotsetaks kriitilise meelsu- sega ilmavaateliste, kunstivaateliste, elu- vaateliste küsimustega — positiivses elu- käsituses, ühissuunas, sõpruses. Leigus tänapäevas on lubamatu. See on võimatu vastand nooruse olemusele. Nooruse norutus on lehelang kevadel, suur lehelang elukevadel.

Sest eluavaldusist on tarvis mitte ainult osa võtta, vaid ka osa saada.

A. V.

Mõtteid noorsoost.

Tundub nagu oleks meie noorsoo liikumises tänapäeval järelsõjaline seisak, tammumine paigal ja neil noorsoo liikumiste avaldustel, mis leidnud ja leiavad väljendust praegu, puudub hoogsus ja jõud, vähemalt sel määral nagu seda tohiks oletada õppiva noorsoo kümnetesse tuhandetesse ulatava arvu juures. Viie- tuhandeline üliõpilaste pere ja vähemalt 10—15 tuhandeline keskkoolide õpilaste pere — see kohustab, aga nagu veidi vähe on nende oletatavate vaimliste ot-

singute tulemusi. Õpitakse rahvatantse, tehakse ehk ka kniksu Taarale, aga seegi sünnib vanemate juhtide takti-kepi näitel. Meelsamalt aga näeksin noori otsimas oma rada, täis julget trotslikkust, nooruslikku hoogu, avaldugu see ka kas või hüpetes taevatähtede järele. Vaimlist sise-tuld, hõõguvat pinevust ja omal rajal edasi-rühkimise trotslikku julgust tahaksin näha noortes ja see kisuks vana ja keskuridki kaasa.

Bernhard Linde.

Kooli-kooperatiivid, nende ülesandeid ja tegevusaluseid.

Viimastel aegadel on elavalt päevakorrale kerkinud koolikooperatiivide küsimus. Eriti pahameelt tekitanud näib olevat kooperatiivide tegevus Kirjastajate ja Raamatukauplejate Ühingu ringkondades, olgugi et raamatute ja kirjutusmaterjali levitamine on ainult osa kooli-kooperatiivide laialistest ülesannetest.

Kas on kooli kooperatiividel üldse eluõigust? Eluõigus on neil asutustel ja ettevõtetel, millel on eluline reaalne alus, tegelik tarvidus ja lootus mingisuguse asja parandamiseks või vähemalt sama heaks korraldamiseks kui seda teevad teised sellekohased ettevõtted. Kõigile neile nõuetele vastavad koolikoopera-

tiivid, ületavadki neid. Pealeselle kannab kooperatiive ideeline alus, ühistegevuse mõte.

Kooperatiivide tegevus on tekkinud elulistest tarvidustest. Õpilane vajab mitmesuguseid õppevahendeid ja kirjutusmaterjali, sageli tundide vaheajalgi. On koolis kooperatiiv, siis

sele ja kokkuhoiule, mis rahvamajanduse kandvamaks aluseks. Meie teame õpilaste majandusolukorda. Siin on igal margal oma räähtis osa. — Kooperatiivide tegevus kannab ühistegevuse mõtet. See on soodus ja eluline ala õpilaste isetegevusele. Siin puutub ta kokku

A. Peerna :

Talutaat.

ei pruugi õpilasil teha pikki käike poodidesse, vaid ta võib seda saada kohe koolist.

Kooperatiivid muretsevad õpilastele tarvismineva parima materjali kõige madalama turuhinnaga. Nii harjub õpilane maast madalast raha teadlikule ja otstarbekohasele kasutamisele

tegeliku eluga. Kui sageli tuleb etteheiteid, et meie õpilased tulevad koolidest abitutena, eluvõõrastena. Ühistegevus on üks suurimaist võimalustest meie demokraatliku korra kasuks, kus töövili tegijale-tarvitajale, kasu ostjale. Mitte aga ainult endale. Õpilased on need,

kes kannavad ühistegevuse kõrget mõtet kui tuleviku majanduskorralduse ideaali meie rahva hulka, nad on ju meie tuleviku ühistegelasedki.

Pealeselle on kooperatiivid tähtsad ka kooli kui üksuse seisukohalt. Ostes kõik kaubad ühest ostukohast, kooperatiivist, kuhu mursetakse tarvitata vaid kaupe teadlikult, on võimalik kõige paremini läbi viia ja ühtlustada kooli poolt üles seatud nõudeid tarvitatava materjali iseloomu ja omaduste kohta.

Võimalikult õiglaste hindadega müümisega kasvatavad kooperatiivid õpilastes ka arusaamist ärilise korrektsuse ja õigluse kohta.

Tänavune kooperatiivide tegevus algas raskustega; eriti raamatute alal. Kirjastajad ja raamatukauplejad algasid võitlust kooperatiivide vastu esialgselt küll puht majandusliste abinõudega. Vähendati kooperatiividele antavat protsenti harilikust jällemüüjatele antavast 25% 10% peale, 1. apr. k. a. kaotati kooperatiividele antav protsent üldse. Kuna kooperatiivi asjaajamine ka teatud kuludega seotud, siis loodeti võtta sellega kooperatiividelt majandusline alus, sundides kooperatiive kiratsema ja välja surema. Kooperatiivide surmaga oleks määratud surmale ka ühistegevus meie noorsoos. Ühtlasi võis ehk arvata, et õpilased ilma protsentideta kooperatiive ei toeta ja jälle erakaupmeeste juure tagasi pööravad. Eksiti. Õnneks ei kannu meie noori mingisugune omakasu püüd, isiklik tulu, vaid idee ja õiged sihid ning elutahtelised terved vaated, mis tõstab kooperatiive kõrgemale ainult isiku omakasu püüdjast kaupmeeskonnast. Kooli noorsugu ei lämbu sellesse ärilisse õhkkonda, kus tuleb „hävitada ka õiged ideelised ettevõtted seepärast, et nad erakaupmehele kahjulikud“ — nagu seda on väljendanud üks kirjastaja-raamatukaupleja.

Kooperatiivid alustasid tegevust veel ühtlasemalt kui enne. Tegevus läks elavamakski veel E. Koolinoorsoo Ühistegevuse Keskoimkonna ja Koolinoorsoo Keskkoooperatiivi kaas-

abil. Nähes, et majandusline surve ei aita, hakati otsima uusi takistusi, isegi raamatute ostule nimihinnaga, milline takistus tuli hiljem kõrvaldada selle tegijal enesel. Ja kui kõik see neile soovitavaid tagajärgi ei annud, pöörati Kirjastajate ja Raamatukaupl. Ühingu poolt Haridusministeeriumi poole koolikooperatiivide süüdistamiseks ja nende tegevuse ebaõigeks tunnistamiseks. Haridusministeerium arvas aga teisiti ja õieti. Ja nii — ei või kauplejadki igakord midagi tõe vastu.

Kõik need Kirjastajate ja Raamatukauplejate Ühingu närvilised sammud ja tondimaalimised, tänu meie teadlikule koolinoorsoole, ei ole kõigutanud kooperatiivide seisukorda, vaid veel julgustanud kooperatiivide püüdeid. Kooperatiivide mõtted ja ideelised alused on leidnud häätahtlikku hinnangut ja poolehoidu meie seltskonnas ja avalikus arvamises. See on suureks moraalseks toeks meie noorte tegevusele.

Koolikooperatiivid ei sea oma ülesandeks, pidada sõda Kirjastajate ja Raamatukauplejate Ühingu vastu. Kooperatiivide tegevus on õpilaste eneseavaldus, mille siht pole lõhkumine, vaid ülesehitav töö meie parema tuleviku jaoks. Selles suunas on sihitud ka koolikooperatiivide tuleviku tegevus. Ning kui rahuliku ja vaikse ülesehitava töö kõrval midagi lõhutakse, siis seda, mis mäda ja kõlbmata.

Seisukord kohustab kooperatiive ja õpilasi edasi kandma ühistegevuse mõtet, koonnada kõiki õpilasi, igat üksikut, kooperatiivide ümber. Toetame oma üritusi ja ettevõtteid teadmises, et see on töö meie tuleviku, meie parema majandusliku tuleviku nimel.

Kooperatiivid sammuvad edasi võitluse tähe all — mitte ühegi isiku ega organisatsiooni vastu, vaid tõe ja õiguse nimel meie parimate püüete, kultuuri edendamise ja enesearendamise võimaluste teostamiseks.

Ä. K.

Väljaandja: Eesti Koolinoorsoo Keskkliit. — Vastutav toimetaja: Direktor K. Treffner.

Tegev toimetaja: Ed. Roos. Toimetus: Rich. Janno, H. Leeman, A. Vaigla.

Toimetuse aadress: Tartu, postkast nr. 140.

EESTI LAENU- JA HOIU-ÜHISUS

TARTUS, SUURTURG 14, OMAS MAJAS

Juhatuse telefon 700 / Üldine 177 / Telegrammi aadress : ELHU.

* **ESIMENE EESTI ÜHISPANK** *

Asutatud 1902. a.

VÕTAB RAHA HOIULE tähtajalisel ja jooksva arvel.
ANNAB LAENUSID vekslite ja võlatunnistuste vastu.
VÕTAB SISSENÕUDMISEKS vekslid, veokirju ja muid dokumente. SAADAB RAHA tasuta teistesse kohtadesse.
MÜÜB TSHEKKE Soome, Läti, Rootsi, Inglise, Saksa, Prantsuse, Helveetsia ja Ameerika rahas.

OSTAB JA MÜÜB VÄLISRAHA
TOIMETAB KÕIKI PANGA OPERATSIOONE.

Suurima ja parima tehnilise sisseseadega Eestis on

August Amos'e prilli- ja optikatööstus,

kus sellepärast ka valmistatakse kõige kiiremini ja paremini soovijale igasuguseid uusi prille ning parandatakse vanu. Alati saadaval habeme- ja juukseajamiseks tarvisolevad riistad. Iseäranis võib soojalt soovitada ülihäid ja ilmakuulsaid Rootsi «HELJESTRAND» habemenuge. Vabriku hindadega suur valik SOOME PUSSE.

Alati saadaval: mikroskoobid, ilmanäitajad, niiskusemõõtljad, kompassid, suurendusklaasid. Toa-, öue-, vee-, pilma- ja haige kraadiklaasid ning äräomeetrid. Peale selle igasugused kiikrid, tulemasinad jne.

Iseäranis soodus ostukoht õpilastele

Kauplused:

Tallinnas, Viru t. 21 ja Jaani t. 11.

Tartus, Aleksandri tänav 6.

Narvas, Joala tänav 22.

Rakveres, Pikk t. 26.

„EESTI NAINE“

«Eesti naine» on naiste ja kodude ajakiri. Ilmub kord kuus 24 leheküljelisena. Kaasanneteks on laste osa

„Väikeste Sõber“, mustri ja lõikeleht ning kangakudumise kirjad ja seletused.

Sisulises osas käsitletakse kõiki naise ellu puutuvaid küsimusi. Praktilises osas ilmuvad moed, mustrid, tubade sisseseaded ja vastavad kirjutused. Majapidamisosas vastavad õpetused ja söökide retseptid.

Tellimise hind : ÜKSIK NUMMER MAKSAB 40 MK.

1 aastaks 400 mk. Kõik tellijad saavad ilma erilise juuremaksuta kaasa „VÄIKESTE SÕBRA“ ja teised kaasanded.

1/2 aastaks 200 mk.

1/4 aastaks 100 mk.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid, suurem osa raamatukauplusi ja usaldusmehed. Võib ka otse talitusest tellida

TARTUS, JAKOBI TÄN. 12

Kantselei avatud kella 8—1/2^õ päeval.

„ÜLIÕPILASLEHT“ EESTI ÜLI- ÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

Ilmub 2 korda õpingkuul. Tellimishind 300 mk. aastas, 150 mk. semestris. Tellimisaadr.: „ÜLIÕPILASLEHT“, Tartu, : : : Üliõpilasmaja. : : :

Pole vabameelsemaid ja rippumatuid veerge Eestis kui „ÜLIÕPILASLEHE“ omad.

„POSTIMEES“

**OLI, ON JA JÄÄB JUHTI-
VAKS AJALEHEKS EESTIS.**

„POSTIMEES“ on juba üle 70 aasta oma lugejatele ainult tõsist, väärtuslikku ja sisurikast lugemismaterjali pakkunud.

„POSTIMEES“ ilmub iga päev ja jõuab juba samal päeval kõigile lugejatele üle riigi kätte.

„POSTIMEHE“ tehnilise külje korraldus võimaldab hilja õhtul kohale jõudnud sõnumeid lehte mahutada, mille tõttu tema uudised on isegi Tallinnas värskemad kui sealsetel teistel lehtedel, mis juba kl. 6 aegu valmis on trükitud.

**Kellel aega ja raha vähe,
tellivad omale**

„NÄDALA-POSTIMEHE“;
ilmub igal esmaspäeval ja reedel.

„NÄDALA-POSTIMEES“ on kõige odavam leht Eestis — maksab kuus ainult 30 mk., poolaastas — 160 mk., aastas 300 mk.

„Postimehe“ ja „Nädala-Postimehe“ lisadena ilmuvad :

„SADEMED“,
20 mk. kuus.

„LASTELEHT“,
10 mk. kuus.

„TERVIS“,
20 mk. kuus.

„UUS TALU“ — 35 mk. 3 kuud.

„POSTIMEES“ maksab :

1 kuu p. postiga	110 mk.,	postita	95 mk.
3 „ „ „	300 „	„	250 „
6 „ „ „	550 „	„	500 „
12 „ „ „	1100 „	„	1000 „

„Postimehe“ ja „Nädala-Postimehe“ tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja omad tellimiste vastuvõtjad.

„POSTIMEHE“ talitus
Tartus, Jaani t. 11/13, tel. 80.

MOE-, PUDU- JA PESUÄRI **VENNAD LEPP**

TARTUS, KAUBAHOOV NR. 2

TELEFON 4-81

Alaliselt suur valik

*valgeid ja värvilisi triiksärke, kraesid, manshette, kaelaside-
meid, siidi kaelasalle, trakse, kin-
daid, sukke, sokke, taskurätte,
meeste- ja naisterahva pesu, võim-
lemistrikoosid, puuvillast ja vil-
last trikoopesu, koetuid villaseid
jakke ja veste, pitse, pesatse ja
kõiksugu hooaja moe-, pudu- ja
pesukaupa. Vihmavarje, jalutus-
keppe, käsitööniite D. M. C. ja
C. B. Villast lõnga rohkeis vär-
ves. Sandaale, võimlemis-, hom-
miku- ja tenniskingi.*

★ Igasugune auruga riiete voltimine ★

Hinnad võistlemata odavad // Müük suurel ja väikesel arvul.

Keemiavabrik A/s. ODOR Tallinnas

TINDID: alisariin, antratseen, koolitint, värvilised, hektograaf, kopeer ja teised. JOONESTUSTUŠID igat värvi, TEMPLIVÄRVID, KONTORILIIMID ja muud kontoritarbed pole väljamaa omadest halvemad, küll aga palju odavamad.

.....
..... NÕUDKE IGAL POOL!

Vabrik: Kivimurru tän. nr. 2, kõnetraat 4-28.
Ladu: Suur Karja tän. nr. 20, kõnetraat 14-23.

BOVRIL

liha vedelal
kujul,

on hea maitsega ja kõrge
toite-väärtusega ning
soovitatakse sportlastele.

Seitse ilmaimet

loeb Herodoot üles:

püramiidid,
Semiraamise aiad,
Artemise tempel
Ephesoses

Phidiase Zeuss
Halikarnase mausoleum
Rhodose koloss
ja Pharos Aleksandrias

Aastatuhandete kestel on need
ilmaimed kadunud. Nende asemel
on aga uus ilmaime tekkinud, —
oma headuse poolest ainuke
saapakreem

„NUGGET“

mis kõiki ületab.

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Õppe- ja käsiraamatuid koolidele:

- Eesti keeleõpetus I.** Elmar Muuk. Hääliku- ja vormiõpetus. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused. Autor on omaks võtnud need keelelised seisukohad, mis avaldatud Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatus. Keele- teadlaste komisjoni otsusel (prof. Saareste, J. V. Veski, E. Nurm) on see grammatika senistest sisuliselt kõige õnnestunum ja ka meetoodiliselt parem. 150 lk. Hind 175 mk., kõvas köites 200 mk.
- Lühike eesti keele õpetus I.** Elmar Muuk. Hääliku- ja vormiõpetus. Õpperaamat koolidele. Lühendatud väljaanne sama autori „Eesti keeleõpetus I-sest“. Selles on too dud tähtsamad õigekirjutuse juhised, mis suuremas väljaandes puuduvad.
- Lauseliikmed Eesti keeles.** Prof. L. Kettunen. Eesti keele sündaksidest kõige paremaks tunnustatud. 112 lk. Hind 125 mk., kalingurköites 285 mk.
- A Frist English Book.** Valter Ripmann. Eesti koolides tarvitamiseks toimetanud W. Clanman. II parandatud trükk, 240 lk., piltidega, heal paberil. Raamatu eestikeelse osa, grammatika ja sõnastiku on maksvate keelenormidega kooskõlastanud Elmar Muuk, uema eestikeelse grammatika autor. Hind 200 mk., kõvas köites 225 mk., kuldtrükiga kalingurköites 300 mk.
- Eesti ajaloo lugemik I.** Korraldanud Hans Kruus. Haridusministeeriumi poolt keskkoolidele saateraamatuna ja algkooli õpetajaile väga soovitatud. 232 lk. Hind 200 mk., kalingurköites 360 mk.
- Eesti ajaloo lugemik II.** Korraldanud Hans Kruus. Haridusministeeriumi poolt soovitatud, nagu raamatu I jagu. 160 lk. Hind 200 mk., kalingurköites 360 mk.
- Eesti muinasjutud koolidele.** Süstemaatilisel korraldanud prof. J. Jõgever. 296 lk. Hind 200 mk., kalingurköites 360 mk.
- Eesti, eestlased ja eesti keel.** Prof. Alb. Saareste. Ühe kaardiga. 28 lk. Hind 30 mk.
- Saadaval kõigis korralikkudes raamatukauplustes.** Tellida võib ka otse Eesti Kirjanduse Seltsilt raamatu hinda rahas või markides ette saates või järelmaksuga. Raha ettesaamisel kannab Selts postikulud.
- Soome-Eesti vanast rahvalaulust.** Prof. K. Krohn. 88 lk. Hind 60 mk., kalingurköites 220 mk.
- Eesti rahvalaulud I.** Dr. Jakob Hurda ja teiste kogudest. 12 kaardi ning 10 sisuselgitava eesõna ja artikliga. 562 lk. Hind 650 mk., nahkköites 825 mk.
- Puudused uemas eesti luules.** Joh. Aavik. 172 lk. Hind 75 mk., kalingurköites 235 mk.
- Liivimaa kroonika.** Balthasar Russow. I anne 112 lk., hind 60 mk., II anne 176 lk., hind 110 mk. Mõlemad koos kalingurköites 330 mk.
- Eesti õigekeelsuse-sõnaraamat, I pool.** Teine parandatud ja täiendatud trükk. Koolides ja eesti ametlikus elus tarvitatava õigekeelsuse alus. Tarvilik kõikidele. 590 lk. Hind 400 mk., nahkköites 560 mk.
- Matemaatika sõnastik.** Kolmas täiendatud ja parandatud trükk. 68 lk. Hind 50 mk., kalingurköites 210 mk.
- Vana Kreeka kirjandus I.** Iseseisvuse ajajärk. Kirjutanud Th. Zielinski. 29 pildiga, 212 lk. Hind 300 mk., kalingurköites 460 mk.
- Tahte kasvatamine.** Jules Payot. Väga soovitav raamat noorsoole. 220 lk. Hind 240 mk., kalingurköites 400 mk.
- Eesti maa, rahvas, kultuur.** Haridusministeeriumi poolt väljaantud kõikkülgne koguteos Eesti kohta. Kõige suurem ja tähtsam raamat Eestis. Sisaldab 105 artiklit 88 autorilt, 304 pilti ja joonist, 1275 lk. Hind kuldtrükiga tugevas nahkköites 2500 mk.
- Eesti maakondade maadeteaduslikud, tulunduslikud ja ajaloolised kirjeldused:**
- Tartumaa.** 231 pildi ja 19 kaardiga, 756 lk. Hind 750 mk., nahkköites 1000 mk.
- Võrumaa.** 122 joonise ja 10 kaardiga, 508 lk. Hind 500 mk., nahkköites 700 mk.

Eesti Kirjanduse Selts

Tartus, Riia tn. 34, tel. 6-01, avatud kella 9—15.

A. K...
K...
07